

Márai Sándor

Karácsonyi levél

(Szabad Európa Rádió, 1951. december 24.)

Beszéljünk most arról, ami az életünkben szép volt. Mert nem igaz, hogy csak bűnei voltak a múltnak. Abban a különös Nemzeti Múzeumban, amit emlékeztünkben építettünk fel, a meglepő, a különös, a visszas emlékek mellett mindig felbukkan az emberszabású, a szívdobogató, az engesztelő látomása. Nem igaz, hogy csak hibáink és mulasztásaink voltak. Alkottunk is valamit, ami legalább úgy valóság volt, mint a múlt hibái és mulasztásai. Abban a siket magányban, ami a Duna két partján egy népet övezett idegen fajták között, felépült ez a láthatatlan és mégis valóságos Nemzeti Múzeum, amelynek emlékét mindenki őrzi, aki ért magyarul. A torz, a szabálytalan, a kitömött dúvad mellett e Múzeum polcain emberi arcok, emberi szokások, mélyen emberi életformák sorakoznak. Ez mind együtt volt valami, ami több volt, mint egy alakzat a térképen. Ez volt Magyarország? Milyen volt?... Titokzatosan egyéni és különösen összetett. Magyar, sváb, szláv, zsidó állt össze, hogy évszázadok munkájával megépítsen valamit, amihez hasonló magányos és titokzatos történelmi tünemény kevés van a történelemben. Voltak hosszú hétköznapijaink és voltak tünde, bűvös ünnepeink. Voltak nagy hibáink és tévedéseink, de volt valami az életünkben, amire minden idegen, aki megismerte, szomjasan odafigyelt. Egy és másban elmaradtunk, de sok mindenben helytállottunk és előretörtünk. Szerencsésebb népek nagyobb erővel fejlődtek, mi kérlelhetetlen erővel tudtunk megmaradni. Ez a mi titkunk, egy nemzet titkos műfaja. És titkos fegyverünk az emlékezés. Most, amikor a magyar asztalok az ünnepi estére soványan kerültek, amikor hidegek a kályhák és kevés lakásban világít a karácsonyfa gyertyája, ajándékozzuk meg magunkat azzal, ami kincseinkből sértetlenül megmaradt. És ezt nem tudják elsarcolni az idegen pasák. Kérem, üljenek közelebb. Beszéljünk csendesen, hogy idegenek ne hallják... Forgassuk vissza az idő óramutatóját tizenöt, húsz évvel. Nem nagy idő, de ez volt a mi időnk. Nem volt hősi idő. De most, amikor meg-elevenedik emléke, látjuk, hogy emberszabású idő volt. És ugyanakkor, mintha már egy mondkörhöz tartozna ez az idő. Eltűntek a házak, melyekben éltünk, eltűntek az emberek, akiket szeretünk, akikkel vitatkoztunk, eltűntek a barátok és az ellenfelek. Nincs többé az, amit féltettünk. De az egész mégis megmaradt, mint egy látomás, egy eposz víziója. Volt egy Magyarország, amely mindig úgy rémlett, mintha a valóságot Jókai írta volna mesébe. Volt az életünkben valami engesztelő, bűvöletes. Például egy aranyvasárnap tizenöt, húsz év előtt Budapesten. Világítsuk meg az emlékezés titokzatos kis színpadát. Egy várost látunk,

amelyet hó borít. A Duna felett sirályok keringenek a ködben és a Margit híd korlátján áthajolva hosszan elidőznek a Pestről Budára siető emberek, kenyéradarabokkal etetik a vijjogó vándorokat. Szent Anna budai templomában delet harangoznak, s mint a toronyórákon a szerkezetes játék alakjai, egyszerre élni és forogni kezd az ismerős jelmezeiben egy társadalom. Menjünk át a hídon a belváros felé. A pesti kereskedő e délelőtt megrakta kirakatát mindennel, amit gyermek és felnőtt kívánhat. A havas járdán piros orrú emberek sietnek, csomaggal kezükben, s a város olyan pezsgó, jókedvű, reménykedő, mintha már délben szalonspicce lenne. A pesti kereskedő, aki húsz évvel később egy téli reggelen két kezével lát neki, hogy a Belváros utcáin téglából és romokból összerakja, ami az ostrom után üzletéből megmaradt, s néhány hét múltán, amikor még csónakon járnak át a pestiek Budára, a Körúton és a Dorottya utcában már árul mindent, amire szükség van az emberi életben. A pesti kereskedő ezen a havas béke napon nem sejtí, hogy húsz évvel később egy téli reggel hatósági közegek tessékellik ki üzletéből és a magyar társadalom közösségéből mint osztályidegen fölöslegességet. A karácsonyi kirakatok polcai roskadoznak, és csak most, a típusáruk selejtnyomorúságán át látjuk, milyen tehetséges, milyen igényes volt egy társadalom, amelynek ízlését és műveltségét kirgiz juhászok műveltségi szintjére akarja húsz évvel később lesüllyeszteni egy kérlelhetetlen rendszer. A békebeli aranyvasárnap kirakatai a belvárosban nem bírták a versenyt a gazdag, nagy országok fővárosi kirakatainak pompájával, de fölvtették a versenyt minden társadalommal jó ízlésben, ötletben, választékban és gyakorlatiasságban. A Grill és Laufer könyvkereskedésekbe e délelőtt nehéz bejutni, mert sorba állanak új könyvekért a magyar olvasók. Ezer és ezer példányban sietnek a magyar otthonokba e délelőtt a jó magyar és a legkülönb külföldi könyvek, és a magyar műveltségnek olyan vizsgálója ez a könyvéhség, amelynek emlékét még a mai sivár pesti könyvkirakatok sem tudják elhomályosítani. Budapest egy napra minden erejével, minden ötletével és tehetségével él. Ünnepre készül, és a boldog zsongás, mely betölti a belvárosi utcákat, olyan, mintha egy nagy család apraja-nagyja betelepedett volna csodát várni a gyermekszobába. A pesti vendéglőket még nem államosították, és a fűtött termekben hosszú étlap várja a vásárlásban megpihenő, korai ebédezőket. Egyszer meg kell írni a pesti vendéglői étlap történetét is, mint a pesti kereskedő és a pesti kávéház történetét. Espresso még nincsen a városban és a Vörösmarty téren, a nagy cukrászdát még nem nevezik édességboltnak, de a Centrálban már a déli órákban ott ülnek öreg írók, fiatal költők és harsányan politizál a süket tábornokok törzsasztala is. Az Apostolok sörözőjében a nyersfából ácsolt asztalok mellett nem lehet helyet kapni, a karácsonyi bevásárlás céljából Pestre rándult vidékiek naftalinszagú bundákban ülnek a keskeny padokon és isszák a barna sört, ropogtatják a sóskiflit. És mindenütt ez a cinkosi fény a szemekben: egy család ünnepre készül... A Váci utca majomszigetén Fényes Adolf mustrálja a járókelőket, a Gerbeaud-ban éppen csomagoltat és a csomagokat utána cipelő taxisofőrrel zsémbeskedik Csontos Gyula, a Szervita téren a lengyel bundás Teleki Pál magyaráz valamit Bánffy Miklósnak, és a színházi újság szerkesztője büszkén sétáltatja új felfedezettjét, a fiatal dívát, akinek fényképe e héten a címlapot díszíti. Pesti emberek ismergetik egymást, s a város, amely tet-

szeleg és hivalkodik okosságával, beavatottságával, a valóságban oly naiv, oly kevéssé gyanítja sorsát, mint egy elkényeztetett gyermek. A hirdetőoszlopok a karácsonyi színházi újdonságok meglepetéseit ígérik, híres külföldi színdarabok és magyar írók ötletes, új munkái kerülnek az ünnepeken bemutatásra, és a magyar színház világcikk, melyre a színpad nemzetközi hatalmasságai is felfigyelnek. A város nagy erővel él ezen a napon, és az országnak megint híre van a világban. A magyar ipar termékeit, a magyar föld ízesei javait mindenfelé keresik és megbecsülik. A szerkesztőségekben már betördelték a nagy lapok karácsonyi példányait, és kisebb országok irodalma esztendeig találna ösztönzést mindabban, amit egy békebeli magyar újság karácsonyi példányában magyar írók, költők, újságírók elpazaroltak. Pethő Sándor¹ jön szemközt a Petőfi utcán, már megírta az ünnepi vezércikket, amelyben megkongatta a vészharangot az idegen imperializmusok felett. A Hangliba² siet, ahol Bajcsy-Zsilinszky Endrével pillanatok múltán harsogó vitát kezdenek a magyarság sorsa, a 67-es kiegyezés kihatásai és Kossuth dunai tervei felett. A szerkesztőségekben költők korrigálják a nedves kefelevonatokat, és a magyar olvasó az ünnep reggelén bizonyosan gazdagabb lesz egy új, nagy magyar vers élményével. Hiúság, féltékenység, pletyka hírei surrognak a nagyvárosban a telefondrótokon, a Körúton és a Józsefváros járdaszélén fanyar tréfáit kiáltja a járóelők felé a csípős szavú pesti utcai árus, a Rákóczi út olcsó üzletei tele vannak kendős nénékkel, ködmönös falusiakkal. Úgy tetszik, élünk és ünnepre készülünk... De lehet, hogy csak Pest, az ügynökölő, hangosságában is különösen melankolikus város mutatja ezt az eleven arcot. Menjünk vissza Budára. A Vérmező felett köd száll. Az ünnep csendesebb, az élet bizalmasabb, személyesebb. Ezen a környéken laknak a költők és a varjak. A Roham utca sarkán Kosztolányi siet, feltúrt kabátgallérral, nyaka köré csavart színes kendővel, hóna alatt az irattáskával, melyben az utolsó pillanatban papírra vetett karácsonyi színházi bírálatot viszi a *Pesti Hírlap* szerkesztőségébe. Mindig siet, csaknem szalad, de zöldesszürke szemének cinkosi villantása kegyetlen elevenséggel rögzíti az utca, az élet minden tüneményét. Schöpflin Aladár is erre halad, kissé mereven és méltóságteljesen, a Philadelphia kávéházba megy, ahol szilvóriumot iszik és hallgatagon, bírálói komorsággal olvassa a reggeli lapokat. Szabó Dezső a budai kávéház tükörelablakából komoran és mozdulatlanul bámulja a Krisztinaváros járóelőit, és pillantása sincs tisztelői számára, akik már a szobrokat megillető reverenciával pillantanak fel rá. A Horváth-kert havas sétatúján, felesége karjára támaszkodva, egy beteg költő lépdel. Babits Mihály, már halálos kórral a torkában, lassan sétál a téli Krisztinaváros anderseni tájképében. Zsebében a szophoklészi dráma, az *Oidipusz Kolónoszban* egyik görög nyelvű példánya. Ezt a drámát fordítja majd élete és öntudata utolsó pillanatáig, amikor a szophoklészi hős, Thészeusz, Babits szavával ezt kiáltja majd: „*Siratni kár, ami végzet*” – s ez az elegáns és hideg sor, melyből az örökkévalóság és a reménytelenség jeges szélvihara süvít, a költő búcsúja lesz az élettől és nemzetétől. Itt lakik

1 Pethő Sándor (1885–1940) tanár, újságíró, a *Magyar Nemzet* alapító-főszerkesztője.

2 Utalás az egykor a Vigadó téren állt Hangli Kiosk nevű kávéházra és népszerű találkozóhelyre.

Szikra,³ az író és még sokan mások, divatos és divatjamúlt múzsafik. A Krisztinaváros már nem Pest és még nem vidék. Saját élete van, ha nem is olyan tudatosan elkülönzött, mint a Vár lakóinak élete. A magyar költők, akik ebben az időben még benépesítették a budai városnegyedeket, testi és szellemi létükben már elrebbentek erről a tájról. Csak a varjak maradtak a Vérmezőn. A Bátyasétányon a vezekelő zarándokok makacsságával végzi esti sétáját a magyar hivatalos ceremónia hoppmestere, Bárczy István,⁴ és a kis paloták franciás ablakai mögött meleg fényben világosodnak meg egy elfoszló életforma körvonalai. A Vár régi korcsmájában, a Baltában, amelyet akkor még nem neveztek italtoltnak, a citerás cigány hangolja hangszerét és az óvatos budai borisszák itt is, majd mindenfelé, a Rózsadomb és Óbuda korcsmaiban olaszrizlingkészleteket töltenek a kétliteres ásványvízüvegekbe, mert Peyerl bácsi, aztán Gröschl a Bécsi úton, és Thaler künn Óbudán, mind a szigorú sváb korcsmárosok könyörtelenül becsuknak a szent estén. És az este leszáll ködös árnyaival, zimankós hideg fellegeivel az ünneplő Budapestre. Esik a hó, és az ország némán várja a hótakaró alatt az ünnep harangjelzéseit. A mesterséges országhatárok felett a rádió szava elviszi Kassára és Kolozsvárra a magyar betlehemes énekek üzenetét. Karácsonyt írunk és béke van. Krúdy magányosan ül a London Szálloda söntésében, és lila tintával írja csodálatos prózai dallamainak egyikét. Siet, mert várja a család Óbudán, és rossz a lelkiismerete, mert elfelejtett kisleányának az aranyvasárnapon kriszkindilit vásárolni. Ezért inkább megveszi az ógyelgő kucséber kosarát, és ezzel az ajándékkal siet, az utolsó pesti konflisok egyikén, az óbudai földszintes ház felé, ahol várja a család és várja a közeli halál. Még együtt van minden, amit ismertünk és szerettünk. A konyhákban sisteregnek a tepsik, a pincében homokos földben melegszik a boros flaskó, a szívekben lassan felenged a hétköznapok gondja, és az ünnep előestéjének varázsa árad el egy nép lelkében. Ez a nép mi vagyunk, te és én. Minden hibánkkal, minden erényünkkel, minden csalódásunkkal, félelmünkkel és reménykedésünkkel. És a pillanatban, amikor úgy tetszik, még minden együtt van, amibe születünk, amiben hittünk, és amit tagadtunk, hajlandók vagyunk megfélemedezni arról a viaskodó félelemtől, ami legjobbaink lelkét minden időben áthatotta. A betlehemes ének reménykedő dallamai csilingelnek a magyar karácsonyi éjszakában, s egy pillanatra nem halljuk azt a fekete zenét, amelyet sorsunk komor öntudata hangszerelt a magyar költők, a látnoki erejű magyarok lelkében. Az idegen szavú népek között egy magányos nemzet lelke egy pillanatra önfeledten eltelik azzal, ami az életében szép volt. Mert volt sok szépség is az életünkben. És amíg emlékezni tudunk, ez a sok szépség, kedves-ség, ez az emberszabású magyar élet akkor is eleven marad, ha a valóságban már csak törmelékeit találjuk. Ezeket a törmelékeket és még sok mindent, ami szép és nemes volt az életünkben, gondosan őrizzük meg. Az emlékeinket, egy emberibb magyar élet öntudatát elvenni nem tudják tőlünk. És amíg ez az öntudat él, van miben hinni.

3 Gróf Teleki Sándorné (1864–1937) írói álneve.

4 Bárczy István (1866–1943) jogász, politikus, Budapest polgármestere.

Vasárnapi krónika, 1956. márc. 25.

Kedves hallgatóink, a múlt időben, amikor volt még szabad és színes újságírás Magyarországon, „arcél”-nek nevezték azt a műfajt, amely félig komoly, félig tréfás modorban gyorsvázlatszerű képet rajzolt valamelyik időszakos közéleti szereplőről. Jó szem, fürge kéz, elfogulatlan látásmód, tapasztalás és emberismeret volt szükséges ahhoz, hogy az ilyen hevenyében felvázolt arcél sikerült legyen, és ezek a feltételek, kellékek jellemzik azt a rövid, százos arcélt, amelyet a nagy amerikai újság, a *New York Times* hasábjain a világlap globetrotter⁵ külpolitikai újságírója, Sulzberger úr⁶ az elmúlt napokban Rákosi Mátyásról rajzolt. Minthogy a Rákosi-arcél az amerikai világlapban pontosan azon a napon jelent meg, amikor világszerte kirobbant a Sztálin-legenda moszkvai leépítésének szenzációja, a külföldi magyar olvasó fokozott figyelemmel hajolt a Sulzberger gyakorlott keze által rajzolt Rákosi-arcél fölé, mert nem volt érdektelen azon melegében, szemtanú által hírt kapni arról az emberről, aki az elmúlt tíz esztendőben Sztálin utasítására gyarmati rabállamot csinált Magyarországból. Az arcélt a hazai magyar írók figyelmébe ajánljuk, mert a közeljövőben, amikor a Sztálin-legenda lebontása a rabállamokban is kötelező szorgalmi feladat lesz írók és történetírók számára – ahogy a Sztálin-legenda felépítése kötelező vizsgafeladat volt az elmúlt tíz évben a népi demokratikus magyar költők, írók, újságírók, történetírók, al- és főideológusok számára –, nem lehetetlen, hogy az „Istenek alkonyának” ez a parádés szabadtéri előadása a hazai írástudókat Rákosi Mátyás történelmi szerepével kapcsolatban is új és nehéz feladatok elé állítja. Bízunk a szovjet költőkre, írókra és történetírókra, hogyan birkóznak meg a fogas problémával! Bízunk Ehrenburg⁷ mozgékony zsenijére, most, amikor Mikojan⁸ nyílt és Hruscsov⁹ titkos gyűlésen széttépte a Sztálin-legendát,¹⁰ mit kezd azzal az atyai hangú Sztálin-levéllal, amelyet a szovjet Olympusról sebtiben kiköltöztetett öreg diktátor küldött az írónak, hogy megvédje őt egy írókongresszuson elhangzott elhajlásos vádakkal kapcsolatban! Bízunk a szovjet történetírókra, hogyan kaparják ki a Sztálint istenítő jelzőket húsz évre visszamenően a szovjet regényekből, történelemkönyvből, lexikonokból. Ez a munka csak gyökeres lehet, és a szabad világ nem titkolt érdeklődéssel figyeli az érdekes kísérletet, hogyan csinálnak Hruscsov és társai utasítására a szovjet tollforgatók a Népek Atyjából egyfajta elmebajos és vérszomjas szörnyeteget, afféle vörös Drakulát, akivel a jövőben szovjet anyák ijesztgetik majd a nyugös és álmatlan szovjet csecsemőket. Bennünket a magyar írók sorsa érdekel, elsősorban a magyar nyelven tűrhető folyékonyással ódákat zengő népi demokratikus költők, tehát Kuczka, Kónya,

5 *globetrotter* (ang.) világjáró.

6 Arthur Hays Sulzberger (1891–1968) újságíró, a *The New York Times* kiadója 1935–1961 között.

7 Ilja Grigorjevics Ehrenburg (1891–1967) orosz–szovjet író, költő, publicista.

8 Anasztasz Mikoján Szanahin (1895–1978) örmény származású szovjet kommunista politikus.

9 A nevet mai írásmód szerint közlöm (pl. Hrusov helyett Hruscsov)

10 Utalás Hruscsov 1956. február 25-én, a XX. pártkongresszuson elmondott beszédére, melyben élesen szembefordult Sztálin politikájával, a személyi kultusszal.

Zelk, Lányi Sarolta sorsa, akik lantjukat az elmúlt tíz évben finom ujjakkal felhangolták nemcsak Sztálin, hanem Rákosi dallamos és ütemes istenítésére. Ez nem volt könnyű feladat, mert Sztálin messze volt, de Rákosi közel volt, ez a nagy modell kézzelfogható valóságában szemlélhető volt, és isteni, vagy akár félisteni figurát csinálni ez ellenőrizhetően földi, zömöken kisemberi tüneteméből még egy Kossuth-díj által felajzott népi demokratikus lant pengetője számára sem volt könnyű mesterség. Ezért most, amikor az „Istenek alkonya” című dalmű történelmi változatának előadását a szovjetvilágban mindenféle műsorra tűzték, a népi demokratikus magyar költők bölcsen cselekszenek, ha iparkodnak megszerezni és elolvasni Sulzberger cikkét, tehát figyelmesen megszemlélik az arcélt, amelyet a szabad világ egyik kitűnő szemű és biztos kezű újságírója az elmúlt héten budapesti látogatása alkalmával Rákosi Mátyásról rajzolt. Rákosi ebben a tojásdad keretben, amely annyira illik a miniatűr műfajához és Rákosi egyéniségéhez, mosolyog. Ez a mosoly jellegzetes, sokatmondó. Más értelemben, mint a Mona Lisa híres mosolya, de Rákosi mosolya is titokzatos. Ezt a mosolyt ismerik odahaza kortársai és kartársai. Így mosolygott a minisztertanácsokon Rajkra, mielőtt felkötötte. Így mosolygott Titóra, mikor a balkáni kommunista vezér érdemrendes díszruhában, baráti minőségben helyet foglalt Rákosi szomszédságában a budapesti Operaház díszpályájában. Így mosolygott Szakasitsra, amikor fényszórók és fényképezőgépek nyilvánossága előtt melegen megszorította a munkásvezér kezét abból az alkalomból, hogy „egyesülés” címkéje alatt megsemmisítette a Magyar Szociáldemokrata Pártot. Így mosolygott Tildyre, amikor már tudta, hogy a következő héten felkötötte az államfő vejét.¹¹ Sőt így mosolygott Trumanra is, amikor egy magyar kormányküldöttség tagjaként tíz év előtt Washingtonban járt, ahol a Fehér Ház ura a külföldi kormányküldöttséget fogadta. Így mosolygott, atyaián, Kónyára, a költőre, az Operaházban, amikor a költő éppen egy pohár bort készült inni a büfében. Így mosolygott, összefont karral, a képviselőházban, amikor Nagy Imre bejelentette, Sztálin halála után és Malenkov kormányzatának kezdeti idejében, hogy minden rossz volt, amit Rákosi és társai az elmúlt években a földkérdés, az iparosítás, a társadalmi igazságtétel nagy kérdéseivel kapcsolatban elkövettek. És így mosolygott a múlt héten az amerikai újságíróra, Sulzbergerre, amikor, mosolyogva, azt mondotta, hogy (idézzünk): *„Egyetérték Hruscsov és Mikojan elvtársak megállapításaival.”* Ezt a mosolyt, amely nem homéroszi, nem is Mona Lisa-i, érdemes tanulmányozni, mert a szovjetvilágban, így Magyarországon is, olyan időszak következik, amikor egyesek sírnak, mások röhögnek majd, de mosolyogni csak Rákosi lesz hajlandó. És e mosoly megörökítése érdekes írói feladat, nemcsak a külföldi újságíró számára, aki megrögzítette az említett arcélt, hanem úgy a vonalhú, mint az elhajlásos magyar tollforgatók számára. Mi van Rákosi mosolya mögött? Valóban a meggyőződés, amelynek az amerikai újságíró előtt kifejezést adott, amikor elmondotta a közhelyeket, melyek szajkolása a szovjet iskolákban ma kötelező, melyek szerint a történelem hullámvonala most már menthetetlenül

¹¹ Csornoky Viktor (1919–1948) ügyvéd, diplomata, kisgazdapárti politikus Tildy Zoltán veje volt, akit koncepciós perben halálra ítélték és kivégeztek 1948. december 7-én.

a kommunizmus diadalát sietteti? Rákosi testi habitusában emlékeztet a joviális és zömök Hruscsovra, aki ugyancsak szeret mosolyogni, és pontosan úgy mosolygott a Sztálin halálát követő minisztertanácson Berijára,¹² akit rövidebb később felkötöttek, mint ahogy Rákosi mosolygott Rajkra és mindazokra, akiket az elmúlt tíz évben, baráti megbeszéléseket követően, bitóra küldött. De a mosoly ősforrása Sztálin volt, a georgiai, akinek fényképe, Sulzberger tanúsága szerint, több példányban most is ott függ Rákosi dolgozószobájának falán. Ezek a fényképek tanították Rákosit mosolyogni. És a magyar írók bölcsen cselekszenek, ha tanulmányozzák ezt a mosolyt, most még, sebtiben, amikor Rákosi mosolya játszi és eleven. Mert a mosoly olyan emberi tünemény, amelynek természete változékony: néha gyorsan eltűnik, de néha odafagy az arcra.

Vasárnapi krónika, 1956. nov. 4.

Márai Sándor vasárnapi krónikája következik. New York-i otthonából minden vasárnap mondja el krónikáját a Szabad Magyarország Hangjának hullámhosszán.

Október 23-án, kedden éjjélkor hangzott el az első hír az amerikai rádiókban, hogy Budapesten „történt valami”. Az elkövetkező napokban, amint óránként, majd később szüntelen ismétlődéssel érkeztek a hírek a magyarországi drámáról, a nagyvilág megtanult valamit. Az első hírek még tüntetésről beszéltek. Aztán kormányválságról. Aztán utcai harcokról, később polgárháborúról. Aztán minden újság, minden rádió, minden nyelven, nem szűnő ismétléssel, hírt adott arról, hogy ezekben a napokban a föld népei megtanultak egy leckét. E napokban, amíg Budapesten, a magyar városok és falvak útjain és terein magyar szabadságharcosokat gyilkoltak a szovjet tankok és gépfegyverek, a világ megtanulta és megértette, hogy van egy ország, amelynek Magyarország a neve, és amelynek lakossága, tízmillió ember, inkább a halált választja, mint a kommunista parancsuralmat. A hírek sokasodtak, ismétlődtek, és a világ megértette, hogy a Szovjetunió nem tudja „legyőzni” Magyarországot, mert egy 200 milliós lélekszámú, állig felfegyverzett nagyhatalom nem „győzhet le” egy tízmillió lélekszámú, fegyvertelen népet. Minden, amit tehet, hogy meggyilkol egy védtelen népet, és ez a gyilkossági kísérlet Magyarországon elkezdődött a pillanatban, amikor a kommunista kormány felszólítására a szovjet tankok öldösni kezdték a magyarokat. És a világ megértette, hogy ez nem „győzelem”, hanem gyilkosság. Ezekben a napokban a világ megértette, hogy él egy nép, amely a szabadságot nem iskolakönyvekből és hazafias népünnepélyeken tanulta, hanem az élete árán követeli. A népek, amelyek a kommunista imperializmus terrorját nyögik, e napokban megértették, hogy a lánc, amellyel megbilincselték őket, a valóságban csak olyan erős, mint a leggyöngébb láncszeme. És ez a láncszem Magyarországon elpattant. A keleti és nyugati megbékítők és várakozók, akik az elmúlt évtizedekben mindig találtak mentséget, valahányszor a kommunista terror embertelenségeiről hír érkezett,

---

¹² Lavrentyij Pavlovics Berija (1899–1953) szovjet–grúz politikus, belügyminiszter, a titkosrendőrség irányítója. 1953-ban halálra ítélték és kivégezték.

most elnémultak. Azok, akik az elmúlt évtizedben nem szűntek meg biztatni a szabadságukat vesztett népeket, Európában és mindenütt a világban, hogy viseljék el türelmesen a kommunista rendszert, mert csak az első egy-két évszázad elviselhetetlen, később aztán ez a rendszer megszélidül, emberséges lesz és szelíd, most elnémultak, mert szakadatlanul érkeztek a hírek egy európai országból, hogy ott egy idegen, kommunista hatalom csapatai mészárszéket rendeztek be. És a hírek azt bizonyították, hogy akadt egy nép, amely nem hajlandó évszázadot várni, amíg a kommunizmus szép lesz és jó lesz, hanem az élete árán követeli, hogy ez a rendszer azonnal szűnjék meg. A Kremlben e napokban a kommunista vezetők megtanulták, hogy az a katonai biztonsági rendszer, amelyet százmillió leigázott európai ember szenvedései és áldozatai árán a fogoly országokban felépítettek, az első teherpróba pillanatában értéktelen lesz és összeomlik, mert a kommunista karhatalom a fogoly országokban az első lehetséges pillanatban a kommunisták ellen fordul, és egy európai háború egyértelmű azzal, hogy százmillió európai ember a vasfüggöny mögött polgárháborús arcvonalat alakít a Szovjet ellen. A hírek minden órában, minden percben érkeztek Budapestről, mindenütt a világon ismerős utcanéveket ismételt a rádió, emberek ezrei haltak és kaptak sebeket Magyarországon, a budapesti rádió sugározta a kormányzat lefelé lícitáló és alkudozó felhívásait, és a világ megértette, hogy él egy nép, amely a kommunista kormányzat egyetlen szavát sem hiszi el, és a pusztá öklével megy szovjet tankok ellen, mert szabadságban akar élni. Az európaiak megértették, hogy egy kegyetlen hazugság, a kommunista népek boldog családjának hazugsága, szétfoszlott, mert ilyen boldog kommunista népcsalád nincsen, és a családfő a Szovjetunió legyilkolja a családtagokat, amikor azok kenyeret és szabadságot akarnak. A távol-keleti népek megértették, hogy egy másik nagy hazugság, amely szerint a Szovjet a kis népek védelmezője és felszabadítója, véget ért, mert a Szovjet irgalmatlanul meggyilkolja a kis népeket, mihelyst azok valóban szabadon kívánnak élni. A hírek nem szűntek, a budapesti rádió orvosokat, kötszert, vérátömlesztéshez szükséges plazmát kért, és a kínaiak megértették, hogy egy nagy hazugság semmivé lett, a hazugság, amely szerint a kommunista népeknek joguk van nemzeti és független elképzelés szerint megvalósítani a szocializmust. A világ megértette, hogy Európa közepén egy nagyhatalom gyilkol egy kis népet, és az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa elé idézte a merénylőket. És ugyanakkor emberek százmilliói megértették, hogy mindazért, ami most Magyarországon történik, Rákosi, Gerő és mind a többi kommunisták csak mint másodrendű vádlottak felelősek, mert az elsőrendű vádlott a kommunizmus. És amikor e napokban a világ ezt megértette, mindaz, ami Magyarországon történt, történik és még történni fog, az emberiség eddig legnagyobb perének egy, világméretben döntést követelő kérdése lett. Tízmillió ember kimondotta, hogy a kommunizmus a vádlott, és élete árán megtagadja a kommunizmus minden válfaját mint életformát. Nem kíván nemzeti színre mázolt kommunizmusban élni. Nem akar enyhítéseket, alkudozást a kommunizmussal. Azt akarja, hogy ez a szadista rögeszme, amelyből a kommunisták diktatúrát csináltak, szűnjék meg Magyarországon. Egy nép kimondotta, hogy a kommunizmus a legkegyetlenebb család, amelynek minden válfaja merénylet az emberi természet és az ember

természetes jogai ellen. A világ e napokban, amíg haldoklók hörögtek Budapest és a vidék utcáin, megtanult egy leckét, és a felhördülés, amivel emberek százmilliói feleltek e tanításra, elindított egy láncreakciós folyamatot, amelynek végső következményeit még nem lehet belátni. Mindaz, amit száz éven át, tehát a Kommunista Manifesztum kinyilvánítása óta hazugságban, propagandában, földalatti és föld feletti szervezkedésben egy állandósult bűnszövetkezet megvalósított, száz és száz millió ember, az mára igazi értelmében világosodott meg a pillanatban, amikor a szovjet tankok néhány kommunista személyes védelmének érdekében gyilkolni kezdetek Magyarországon. A világ e napokban megtanulta és megértette, hogy a kommunistákkal nem lehet alkudozni. Erre tanította a világot Magyarország.